

**Szlovákiai Magyar Társadalmi és Közművelődési Szövetség –
a magyar nyelvi és kulturális identitás megőrzésének lehetősége**

Tartalomjegyzék

BEVEZETÉS	2
1. A CSEMADOK MŰKÖDÉSÉNEK ELMÉLETI HÁTTERE	5
1.1. A kultúra jelentősége a kisebbségek életében.....	5
1.2. A Csemadok megalakulásának történelmi előzményei	6
1.3. A Csemadok megalakulása és működése	9
1.4. A Csemadok korszakai	11
1.5. A Csemadok és tevékenységei.....	15
2. A MAGYAR KULTURÁLIS ÉLET VIZSGÁLATA NAGYKAPOSON	17
2.1. A vizsgálat célkitűzése és módszere	17
2.2. A nagykaposi Csemadok-alapszervezet megalakulásának történelmi előzményei	18
2.3. Az alapszervezet tagsága	19
2.4. Az alapszervezet tevékenysége.....	20
2.4.1. Megemlékezések.....	21
2.4.2. Népi kultúra és hagyományok ápolása	22
2.4.3. Érdekképviselő.....	25
2.4.4. Kulturális rendezvények	26
2.5. A helyi magyar kulturális élet jövője.....	26
ÖSSZEGZÉS.....	29
Irodalomjegyzék	31
Mellékletek	33
1. melléklet: Szlovákia népességének megoszlása nemzetiség szerint 1930, 1950, 2001.....	34
2. melléklet: A reszlovakizáció eredményei a dél-szlovákiai járásokban.....	35
3. melléklet: A Csemadok taglétszáma.....	36
4. melléklet: Nagykapos lakosságának megoszlása nemzetiség és anyanyelv szerint, 2001.....	37
5. melléklet: Interjú kérdéskörök.....	38
6. melléklet: Képek a nagykaposi Csemadok életéből.....	40

BEVEZETÉS

Az Osztrák-Magyar Monarchia feldarabolásával, annak romjain új államok jöttek létre Közép-Európában. Az utódállamok egyike volt Csehszlovákia, melynek a cseh, szlovák és más nemzetek mellett 890 ezer magyar is tagja lett. Itt kezdődött a felvidéki magyarság új élete. A határok átléptek a feje felett. Az új országban pedig kezdetét vette az immár kisebbségi oktatás, kultúra és művelődés kiépítése.

Dolgozatomban a (Cseh)szlovákiában élő magyarok kulturális életét, művelődési lehetőségeit vettem górcső alá. Amikor témát választottam csak azt tudtam, hogy olyasmiről szeretnék írni, ami hozzám közel áll. Szlovákiai magyarként itt, Nyíregyházán tanulok andragógiát. Csaknem öt éve a felnőttek képzéséről, a művelődés terjesztésének fontosságáról hallok az iskolában nap, mint nap, és rá kellett döbbernem, hogy saját népem kulturális életéről, különösen annak múltjáról, alig tudok valamit. Ez a felismerés vezetett odáig, hogy végül elkezdtem a felvidéki magyarság kérdéseivel foglalkozni. Bármelyik témát is kezdtem jobban megismerni és utána olvasni, mindig beleütköztem a Csemadokba, vagyis mai nevén a Szlovákiai Magyar Társadalmi és Közművelődési Szövetségbe. Minden szál e felé a szervezet felé vezetett. Mivel ennyire megkerülhetetlen a (cseh)szlovákiai kulturális életben, ésszerűnek tűnt magáról a Csemadokról és kultúráközvetítő szerepéről írni, a felvidéki magyarok életében kifejtett tevékenységeit boncolgatni.

Kérdéseim, melyekre dolgozatommal kerestem a választ, hogy hogyan lett (Cseh)szlovákiában annyira elterjedt és népszerű a Csemadok? Mit jelent a felvidéki magyarok, ezen belül egy kisváros, Nagykapos életében a Csemadok és a magyar kultúra? Milyen szerepet tölt be a magyar kulturális és nyelvi identitás megőrzésében? Kérdéseimre mindig a nyilvánosság előtt megmutatkozó kulturális eredményeken keresztül próbáltam a válaszokat megtalálni.

A kultúráról, mint identitásformáló tényezőről írok elsőként. Minden nemzet összetartozás-tudatának, a hétköznapi konfliktusmentes életnek a közös kultúra képezi az alapját. A kultúra megélése a kisebbségben élők számára pedig még nagyobb jelentőséggel bír. Ehhez intézményrendszerre van szükség, amely egységbe szervezi a

kulturális lehetőségeket. A szlovákiai magyarok számára ezt az egységes intézményhálózatot jelenti a Csemadok.

Ezt követően felvázolom a történelmi-társadalmi környezetet, amely a Csemadokot, mint legjelentősebb magyar közművelődési szövetséget életre hívta. A (cseh)szlovákiai magyarok életében a legszörnyűbb három év, 1945-48 meghatározó eseményeit, a reszlovakizációt, a csehországi deportálásokat, a lakosságcserét és az ellehetetlenítő rendeletek lényegét foglalom össze, vagyis a jogfosztottság és hontalanság éveit.

Majd magát a szervezetet elemzem. Létrehozását, felépítését, korszakait, elnevezéseit, helyét a társadalomban, jelentőségét a kisebbségi magyarok és a hatalom számára. A kulturális élet terén végzett legfontosabb tevékenységeit veszem számba.

Dolgozatom második felében azt vizsgálom, hogy a szövetség kultúraközvetítő és –szervező szerepe hogyan érvényesül a valóságban egy konkrét településen, a magyar önazonosságtudatot milyen tevékenységeken keresztül képes erősíteni egy többnemzetiségű városban. Szülővárosom, Nagykapos kulturális életével és alapszervezetével foglalkozom, annak létrejöttével, feladataival, keretében megalakult kulturális csoportokkal. Röviden elemzem a taglétszám és a korösszetétel alakulását, a Csemadok-tagság jelentőségét, a magyar kulturális élet jövőjét. Mivel a településen folytatott Csemadok-munkáról nincsenek megfelelő feljegyzések, vizsgálatom módszerül a félig strukturált kérdezési módszert választottam. Olyan személyekkel készítettem beszélgetéseket, akik szervezői és aktív résztvevői mind a mai napig a helyi kulturális életnek. A fejezetben közölt tényeket így a nagykaposi Csemadok alapszervezet elnökének, alelnökének és citerásának, a területi választmány elnökének, a városban működő énekkar két tagjának és az alapszervezet volt elnökének elmondásai alapján készítettem el. A velük folytatott beszélgetések és az alapszervezet hatvan éves munkáját összefoglaló könyv (Demjénné, 2009), valamint a korabeli Erdélyi János Krónika nyomán írtam meg a Csemadok által szervezett kulturális élet történetét.

Munkám egy elemző leírás a legnagyobb szlovákiai magyar közművelődési szövetségről és a magyar identitástudatot erősítő tevékenységeiről, valamint a kisebbségi magyar kultúra jelentőségéről. A történelmi előzményeket több csehszlovákiai születésű magyar író műve alapján foglaltam össze, melyek az adott korszakot részletesen és hozzáértő módon elemzik. (Gyönyör, 1990; Janics, 1993;

Tóth–Filep, 1998) valamint a Fórum Kisebbségkutató Intézet munkái szolgáltak alapul (Csanda-Tóth, 2006; Bárdi-Simon, 2006; Fazekas-Hunčík, 2004).

A történelmi események egyoldalúnak tűnő megközelítése, mely csak a kisebbségi magyar fél szempontjait mutatja be szándékos, dolgozatomban éppen azt a hangulatot szerettem volna feltárni, melyben a kultúra iránti igény megfogalmazódott, s így a Csemadok megalakulásához és nagy sikeréhez vezetett.

„A nép életéből lassan, de kérlelhetetlenül irtja a hagyományt maga az élet. Most a művelt rétegen a sor, hogy felkarolja, megőrizze, hogy élete cselekvő része legyen.”

(Kodály Zoltán)

1. A CSEMADOK MŰKÖDÉSÉNEK ELMÉLETI HÁTTERE

1.1. A kultúra jelentősége a kisebbségek életében

Minden nemzetnek megvan a maga sajátos kultúrája, mely csak rá jellemző. Ez magában foglalja a nyelvet, a nemzettudatot, a közös múlt ismeretét, hagyományok őrzését, értékeket és cselekvéseket. A kultúra ápolása minden nemzet számára alapvető prioritás, ugyanakkor a kisebbségben élők számára még nagyobb jelentőséggel bír.

Clifford Geertz úgy véli, hogy *„az ember a jelentések maga szötte hálójában függő állat.”* (Drabancz, 2005:222) Ez a háló pedig a kultúra. Tehát a kultúra olyan jelentések, szimbólumok halmaza, melyet az emberek az egymás közti kapcsolataikban hoznak létre. A hangsúly nála a cselekvésre, nem a birtoklásra helyeződik. A kultúra nem magától létezik, amelyből az ember egyszerűen „táplálkozik.” Az emberek alakítják ki az egyes szimbólumokat, mint a vallást, a nyelvet, vagy a nemzettudatot, vagyis maguk szövik kulturális hálójukat. Cselekvőként örökítik át a kultúrát és annak elemeit egyik generációról a másikra. Így egy sajátos világértelmezési keretet hoznak létre, mely megkülönbözteti az egyes kultúrákat egymástól. Meghatározásának fontos eleme, hogy az emberek a kultúra hálójában függenek. Azt fogadják el igaznak, amit kulturálisan beléjük plántáltak elődeik. Ők pedig ezt alakítva adják majd tovább saját gyerekeiknek. Ezek szerint a közös kultúra egy közös világot hoz létre, melyben a világ dolgait azonos módon értelmezzük. A kultúra ugyanakkor csakis tanulás útján sajátítható el, ezért a közös nyelvnek hatalmas szerepe van annak továbbörökítésében.

A kultúra meghatározza identitásunkat, mert nyelvhasználatunk, szokásaink, értékrendünk, cselekvéseink tesznek bennünket azzá, akik vagyunk, identitásunk a kultúrában gyökerezik. Így annak megélése nélkül önazonosságunk súlyos csorbát szenvedne. A kisebbségek számára saját kultúrájuk tehát nem egyszerűen azért fontos, mert minden benne foglaltatik, hanem azért is, mert egy olyan államban, ahol más nemzetekkel kell együtt élniük ez biztosítja számukra fennmaradásukat, közösségi

érzésüket, és egyben különbözőségüket is a többségtől. A kisebbségben élőknek a kultúra egy olyan biztos pontot jelent, melyet megőriznek múltbeli formájában, mert ez jelenti számukra a származásukat és továbbélésüket. Sokkal tudatosabban kell ezért őrizniük hagyományaikat, jobban meg kell látniuk a nemzeti kultúra jelentőségét, mint azoknak, akik a többségi nemzethez tartozóként gyakorolhatják kultúrájukat. Számukra az természetes dologgá alacsonyul, jobban engednek a modern áramlatoknak, képlékenyebbé, formálhatóbbá válik. Ahhoz, hogy a kisebbségi közösségek létezni tudjanak, az anyanyelvi oktatásnak és kulturális életnek mindenképpen biztosítottnak kell lenniük (Szarka, 2005: 15). A kisebbségben élők számára ez nemcsak azt jelenti, hogy egy nyelven beszélnek, hanem azt is, hogy lehetőséget kapnak ennek a nyelvnek a használatára a közéletben. Otthonukon kívül a nyilvános kommunikációban is használhatják, így a sajtóban, oktatás során, hivatalokban, munkavégzésük és szórakozásuk során egyaránt. Mivel a kultúra átörökítése a nyelv segítségével valósul meg, a nyelv a legjelentősebb eszköz a kultúra fennmaradása szempontjából. Erre az anyanyelvre épülve pedig fontos, hogy létrejöjjön a kulturális intézményeknek egy rendszere, mely lehetővé teszi a kisebbség számára, hogy a többségi nemzet által nyújtott kulturális és művelődési lehetőségek mellett saját kultúráját is ápolja, megismerje és továbbadja. A Felvidéken élő magyaroknak - hosszas elnyomatás után - sikerült egy olyan kulturális intézményrendszert, hálózatot kialakítani, mely képes ellátni ezt a feladatot. Ez lett a Csemadok, mely ma Szlovákiában a legnagyobb kisebbségi közművelődési és társadalmi szövetség.

1.2. A Csemadok megalakulásának történelmi előzményei

Az Osztrák-Magyar Monarchia feldarabolása során az országhatárok átléptek az ott élők feje felett, így akik egyik nap még a Monarchia lakói voltak, nem sokkal ezután csehszlovákok lettek. A fiatal Csehszlovákia röviddel megalakulása után szétesett. A müncheni egyezmény révén elvesztette Magyarországhoz, Lengyelországhoz és Németországhoz csatolt területeit, a szlovák országrész pedig önállósodott.

A második világháború végén Csehszlovákia újraalakult. A győztes oldalon álló csehszlovákok újra államot alakíthattak München előtti határaikkal, s kezdetét vette a *harmadik köztársaság*, vele együtt pedig egy nemzetállam kiépítése (1. melléklet).

Államalkotó nemzeteknek tartották a csehet és a szlovákot, a nagyszámú német és magyar lakosság pedig nem kívánatosná vált. Az országban nyíltan hangoztatták a más nemzetiségűekkel szembeni ellenszenvüket. A nemzetiségi kérdést egyszerűen szerették volna megoldani. Az alapkoncepció a magyarok egyoldalú kitelepítése és az ottmaradtak beolvasztása volt. (*Čierna-Lantayová, 2009:23*) Csakhogy erre a „megoldási javaslatra” a nagyhatalmak nem reagáltak pozitívan, így a terv megvalósítása elmaradt. A szándék viszont nem veszett a semmibe, különféle rendeletekkel és intézkedésekkel próbálták a kezdeti időszakban ellehetetleníteni a kisebbségek életét.¹

1945. április 5-én a csehszlovák kormány elfogadta a *Kassai Kormányprogramot*, mely végérvényesen megpecsételte az itt élő magyarok sorsát. Az országban uralkodó ellenséges hangulat jogi alapot és állami támogatást kapott. Eltörölték a német és magyar nyelven folyó oktatást. Minden német és magyar iskolát bezártak, egészen 1951-ig nem nyithatták ki kapuikat. A német és magyar nemzetiségű közalkalmazottakat és magánalkalmazottakat elbocsátották állásukból, a nyugalmazott közalkalmazottak elvesztették nyugdíjjogosultságukat. Feloszlattak minden olyan egyesületet és társaságot, amely a Magyarországtól visszacsatolt területen működött.²(*Gyönyör, 1990:31*) Betiltották a magyar nyelvhasználatot az egyházi szertartásokon és a hivatalokban. Tilos volt magyarul könyveket és újságot kiadni, nem lehetett a magyaroknak rádiója, nem indíthattak peres eljárást, nem tanulhattak felsőoktatásban, és államérdekből bármikor, bárhová, bármennyire időre minden vagyonuk nélkül közmunkára vihették őket. Olyan légkört igyekeztek kialakítani Csehszlovákiában, ami távozásra bírja a magyarokat. Eduard Beneš elnök 1945. augusztus 2-án kiadta 33. számú dekrétumát, melynek értelmében Csehszlovákia 1938-as felbomlasztásában a német és magyar nemzetiségű lakosok voltak a felelősek. Kollektív bűnösségük miatt pedig megfosztották őket állampolgárságuktól és minden hozzá kapcsolódó jogosultságuktól. (*Janics, 1993:17*) A Nemzeti Földalap átvette földjeiket, épületeiket, ingatlanait, majd ezen területeket felosztották cseh, szlovák és ukrán földművesek és mezőgazdasági munkások között. Cseh- és Morvaországba kezdték deportálni a munkaképes magyar lakosságot, munkaerő-toborzásnak nevezték a

---

¹ 1945. május 14. és október 27. között 143 dekrétum született, melyek közül 13 közvetlenül, kb. 20 közvetve érintette a német és magyar etnikumot (*Gabzdilová-Olejníková– Olejník– Šutaj, 2005*)

² 1947. dec. 2-i 85. számú rendelet alapján azokat is, amelyek Szlovákiában működtek

mezőgazdasági területekre. A deportálásokkal párhuzamosan elkezdődött a **reszlovakizáció** folyamata is. Lehetővé tették minden „elmagyarosodott szlováknak”, hogy megtérjen, és ismét szlovák lehessen. Tehát azok, akik felfedezték magukban a szlovák vért lehetőséget kaptak arra, hogy ne a háborús bűnös magyarokhoz tartozzanak, és ne viseljék ennek következményeit, hanem a győztes csehszlovákokhoz. A reszlovakizálók visszakapták állampolgárságukat és vagyonukat, törölték nevüket a deportálni kívántak listájáról. Cserébe hűségesküt kellett tenniük az államnak. Érthető módon, szülőföldjükön való maradásuk és családjuk, vagyonuk megvédése érdekében sokan választották ezt a megoldást. (2. melléklet) Az állampolgárságot csak államhű emberek kaphatták meg, ezért a magyar határ mentén élők nagyon meg lettek rostálva.

Tűrhetetlen állapotok uralkodtak. A magyarok egyik napról a másikra váltak hontalanná. Megfosztották őket legalapvetőbb állampolgári jogaiktól. Nem voltak magyar iskolák, magyar rádióműsorok, magyar újságok és könyvek. Kockázatos volt akár csak megszólalniuk is magyarul. Ha pedig békés életre vágytak nem tehettek mást, mint megtagadták nemzetiségüket, saját mivoltukat.

Mindezek hatására 1947 áprilisától 1949 nyaráig a csehszlovák és magyar állam egyezménye alapján **lakosságcsere** zajlott. Annyi magyar lakost telepíthettek ki Csehszlovákiából, amennyi magyarországi szlovák vagy cseh települt át önként Csehszlovákiába. Ezek a lakosok magukkal vihették ingóságaikat. Volt azonban az egyezménynek olyan pontja is, mely szerint azok is kitelepíthetőek, akiket a Szlovák Nemzeti Tanács rendelete alapján fasisztának, árulónak, háborús bűnösnek találtnak. Ők csak ingóságaik otthagásával települhettek át. Ezzel visszaélve rengeteg peres eljárást indítottak magyar nemzetiségűek ellen. A csehszlovák fél olyan furfangos módszerrel is élt, hogy csak azokat jelölte ki hivatalosan áttelepítésre, akinek a nevén ingatlan volt. Vagyis csak a családfőnek kellett volna áttelepülnie, persze a valóságban az egész család vele ment. Így sikerült elérni, hogy a számarányon felül is akadtak „önkéntes” áttelepülők.³

Ezek az intézkedések az itt élők életének valamennyi területére kihatottak. Nemcsak gazdaságilag lehetetlenítették el életüket, hanem a magyar nyelven történő

---

³ A végleges mérleg 76 616 szlovákiai magyar és 60 257 magyarországi szlovák áttelepülőt mutatott nagy vagyoni különbségekkel. A csehszlovák fél ugyanis a tehetősebb magyar lakosokat jelölte ki áttelepítésre. Így míg Magyarországon 15 ezer hold földet és 4400 lakóházat hagytak maguk mögött az önkéntesen áttelepülők, addig a felvidéki magyarok 160 ezer holdat és 15 700 lakóházat.

művelődésnek is éles határokat szabtak. A fennálló körülmények nem tették lehetővé a magyarság kulturális életének szabad fejlődését. A magyar iskolák bezárásával a gyerekek anyanyelvi művelése hatalmas károkat szenvedett. A deportálások, kényszerkitelepítések és a reszlovakizáció megbontották a magyar közösségeket. Az egységes magyar tömbben élők szétszóródtak, közülük szlovák betelepülők érkeztek. A hagyományos faluközösségek megbomlása a nyelvi egység bomlásához vezetett. Ilyen körülmények között kellett a megtépzott magyarságnak megőriznie, sőt újjáteremtenie kultúráját.

1.3. A Csemadok megalakulása és működése

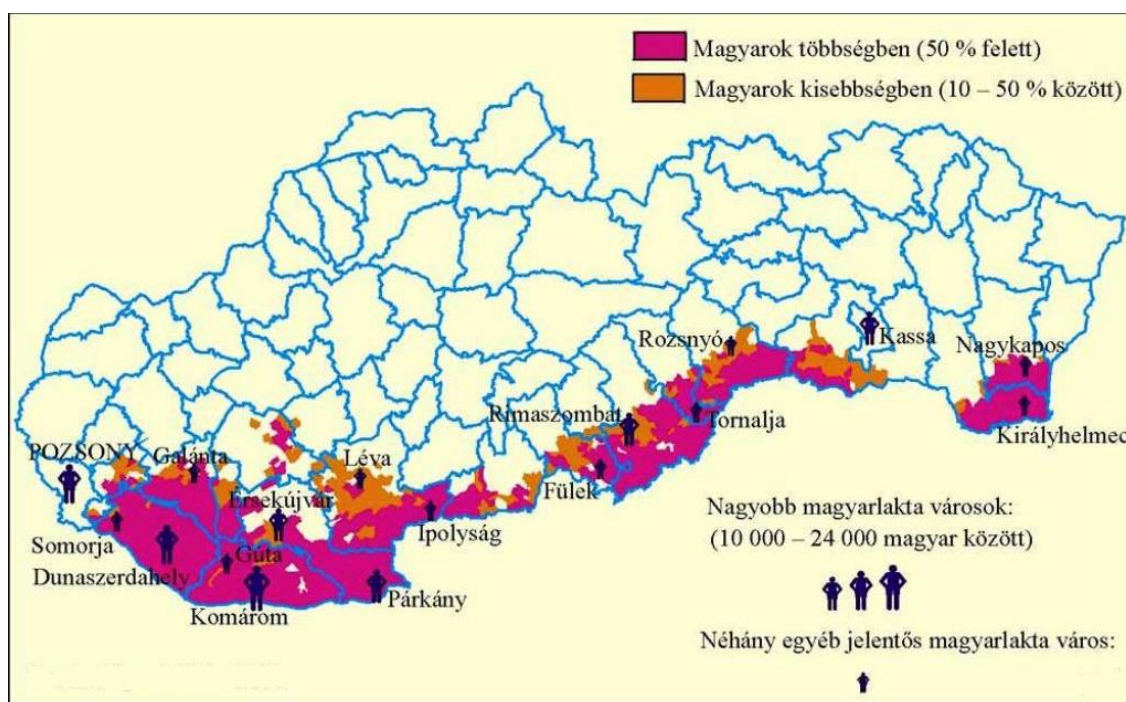
1948-ban enyhülés kezdett mutatkozni a magyarok számára. Februárban a kommunista párt került hatalomra, melynek legfontosabb feladata a szocializmus építése lett. Ideológiájával nem volt összeegyeztethető, hogy két szocialista ország: Csehszlovákia és Magyarország és annak lakói között ellentétek feszüljenek. A szocializmus építése közös feladat volt, ezért a nacionalista törekvéseket háttérbe kellett szorítani. A kényszerű barátság miatt előtérbe került a magyar kisebbség helyzetének rendezése. (Simon, 2000: 47)

Még az év őszén a magyar kisebbség visszakapta állampolgárságát, s rövidesen megkezdtek a deportáltak hazaszállítását is. A kommunista párt engedélyezte magyarok felvételét a pártba. A hatalom és a magyarok között azonban szakadék tátongott, hiszen még nem felejtődtek el a korábbi sérelmek, nem beszélve a nyelvi akadályokról. A magyar lakosság többsége nem tudott szlovákul. Létrehoztak ezért Szlovákia Kommunista Pártja Központi Bizottsága mellett egy régi pártharcosokból álló Magyar Bizottságot, melynek feladata a magyar kisebbséggel kapcsolatos döntések végrehajtásának irányítása, valamint a közművelődés megszervezése volt. (Tóth, 1998:238) A Bizottság közreműködésével akarták a magyarokat bevonni a politikai, gazdasági és kulturális életbe. Felső politikai körökből utasítás érkezett a magyar közművelődés megszervezésére, ehhez pedig közművelődési szervezet létrehozására. A Magyar Bizottság három szövetség létrehozására tett javaslatot: egy kulturális-, egy nő- és egy ifjúsági szövetség alakítására. Ezekből azonban csak a kulturális szövetség jött létre 1949. március 5-én, Csehszlovákiai Magyar Dolgozók Kultúregyesülete (CSEMADOK) néven. A kommunista párt az egyesületen keresztül akarta a szocialista

ideológiát terjeszteni a magyarok körében. A Csemadok lett volna a magyar közösségeknek az a fóruma, ami a párthatározatokat a magyarok irányába közvetíti. (Gabzdilová-Olejníková, 2008:487) Kiemelték, hogy elsődleges cél a szocializmus szellemében a fennálló ellenségeskedő hangulat megszüntetése és a szocializmus építése. A párt úgy gondolta, hogyha a magyarok lehetőséget kapnak arra, hogy egy kulturális szervezetben tömörülhessenek, azzal ellenőrizhetőbbé és a párt iránt elkötelezettebbé válnak, tekintve az elmúlt három év viszontagságait. A szövetség alapszervezetei gombamód szaporodtak, csaknem minden magyar ajkú településen (1. ábra) alakítottak egyet.

1. ábra

A magyarok területi elhelyezkedése Szlovákiában

Forrás: MTI

A Csemadok a felvidéki magyarság anyanyelven történő művelődésének és művészeti életének tartópillérévé vált. A párt ugyan megjelölte a szövetség alapfeladatait, az egyszerű nép számára mégis mást jelentett, többet jelentett azoknál. A frissiben visszakapott szabadság a magyar nyelvhasználat terén, e mellett pedig helyi szinten működő és magyarokat tömörítő alapszervezetek létrejötte a magyar kulturális élet

fellendülését eredményezte. A magyarság önazonosságának terepe lett, ahol akarva-akaratlan a magyar érdekek, értékek és nézetek uralkodtak és terjedtek.

Létrejött az „egyik” és a „másik” Csemadok. Vagyis a Csemadok mást jelentett az országos vezetőség szintjén, és mást a települések szintjén. Az „egyik” a politikai vezetés által meghatározott célokat és ideológiákat volt hivatott megvalósítani, ezt képviselte a vezetés, míg a „másik” a nép sajátja volt. Ezek voltak a településekben megalakult alapszervezetek. Hallották ugyan, hogy milyen hangzatos feladatokat kell végrehajtani, de érteni csak annyit értettek, hogy most már lehet magyarul beszélni, magyar összefogásokat szervezni, most már szabad magyarnak lenni. Az „egyik” és a „másik” Csemadok egyazon szövetség volt, de meghatározó - a mindenkori jelenét és jövőjét illetően - mindig a „másik” Csemadok által kifejtett tevékenységek voltak. Az alapszervezetek gyors terjedése miatt egy idő után már kontrollálhatatlanná vált azok munkája, a párt már nem tudhatta, hogy az általa megfogalmazott feladatokból mi valósult meg ténylegesen a településeken. Nem láthatta, hogy mi zajlik a Csemadok berkein belül. Kiszabadult a szellem a palackból, s az a szövetség, melynek maga a párt adta meg törvényes kereteit, önálló útra lépett.

1.4. A Csemadok korszakai

A szövetség fennállásának hat évtizede alatt három igazán nagy korszakot különböztethetünk meg, mindegyik korszakban más tevékenységére helyeződött a hangsúly.

Megalakulásának első évtizedében - ez volt az **első korszak**, 1949-től az ötvenes évek végéig - még erőteljes volt a kommunista párt befolyása. Az alapszervezetek gyors terjedése jellemezte ezt az időszakot, valamint az ezzel összefüggő „másik” Csemadok kiépülése és egyre nagyobb sikere a magyar kultúra területén. Az „egyik” Csemadok segített a szocializmus építésében, szövetkezetesítés megvalósításában a településeken, tanfolyamokat szervezett mezőgazdasági, háztartástani és orosz nyelvi ismeretek elsajátítására, a „másik” tagjai pedig olyan előadásokra jártak, ahol eszmét cserélhettek másokkal magyarul. Ami a párt felfogásában a szocialista rendszert szolgáló „népnevelés” volt, az a csehszlovákiai magyarok számára egy újabb lehetőség arra, hogy anyanyelvükön együtt

beszélgethessenek különböző témákról, hogy vitatkozhassanak, hogy az egyesület más településen élő magyarjaival megismerkedhessenek, kapcsolatot tarthassanak velük, hogy utazhassanak emiatt. A faluközösségekben olyan közös programokat szerveztek, mint tévézés, vagy szabás-varrás. Mivel az alapszervezetek tagjai a helyi lakosok voltak, akiket sokkal inkább érdekelt a helyi kulturális élet megszervezése, mint a párt céljai, mindenhol hamar megszerveződtek a helyi néptáncsoportok, énekkarok, népi együttesek, amik a magyar népi kultúra ápolásával és terjesztésével foglalkoztak. A „másik” Csemadok közösségbe szervezte a magyarokat. A legfontosabb szervezőmunkát az alapszervezeteken belül a falvakban és városokban elsősorban a pedagógusok látták el. A nagyobb nyilvánosság megnyerése érdekében a szövetség 1951-től kulturális és politikai havi, majd hetilapot adott ki Fáklya, majd 1957-től Hét címmel. Könyvkiadót működtetett és hivatásos népi táncegyüttest alakított Népes névvel.⁴ Kezdetét vette a néprajzi gyűjtőmunka is. A korszak végére a propagandacélok háttérbe szorultak, és teret engedtek a magyar népi kultúra terjedésének. Ez idő tájt alakult a legtöbb zene és táncsoport, sorra szervezték az Országos Dal- és Táncünnepélyeket,⁵irodalmi színpadok alakultak, híres személyekhez kötődően emléknapiakat tartottak, a szövetség támogatásával ifjúsági és diákkörök jöttek létre. A Csemadok a fénykorát élte.

A **második korszak** 1960-1989 közé tehető. A korszakot a szervezet érdekérvényesítő funkciójának erősödése és állami támogatásának csökkenése jellemezte. A politikában egyre inkább az ellenzék szava erősödött, mely az 1968-as prágai tavaszban csúcsosodott ki. A reformhangulat ellenére a magyarok néma elnyomásnak voltak kitéve. 1960-ban módosították a járásokat Szlovákiában, és a korábbi nyolc magyar többségű járás helyett már csak kettőben maradt meg ez a többségi jelenlét. Ezen kívül több kisebb települést is nagyobbakhoz csatoltak, így azok leépültek, és sor került az iskolák integrációjára is, 250 magyar településen szüntetve meg az alsó tagozatos oktatást. A Csemadokot is kényesen érintették ezek a változások, hiszen az alapszervezetek fő szervezőerői a pedagógusok voltak, akik az iskolák megszüntetésével elvesztették megélhetésüket.

---

⁴ A Csehszlovákiai Magyar Könyvkiadó csak néhány évig működött 1953-56 között, a Csemadok anyagilag nem bírta vállalni működtetését. A Népes ugyanerre a sorsa jutott 1955-ben.

⁵ 1956-tól évente Zselízen, majd 1976-tól Gombaszögön. A rendezvény a szlovákiai magyarság kulturális találkozóhelyévé vált.

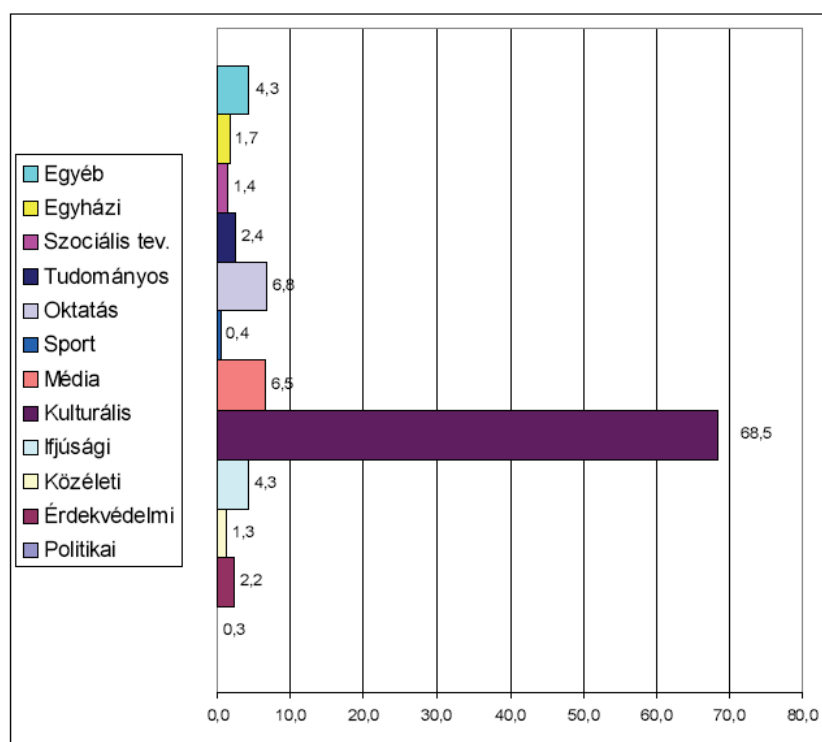
Az 1968-ban zajló, a kommunista rendszert megújítani próbáló politikai események szintén nem hagyták érintetlenül a Csemadokot. A reformgondolkodók már számoltak a magyar kisebbséggel, mint nemzetalkotó etnikummal és tárgyalásokba kezdtek a szövetséggel a jövőbeni jó viszony kiépítése érdekében. A hatalom a magyarok érdekképviselői szervét látta benne és elfogadta tárgyalópartnernek. A korszak sikereként könyvelhető el, hogy a Csemadok végre felvállalhatta a magyarok érdekeinek képviselését. Az „emberarcú szocializmus” képe viszont olyan hamar el is tűnt, mint ahogyan jött. A reformokat eltörölték, és hozzákezdtek Csehszlovákiában a normalizációhoz, vagyis a prágai tavasz előtti állapotok visszaállításához. A reform vezetőit és irányítóit leváltották posztjukból, a szövetségben pedig szinte visszaforgatták az idő kerekét. Támogatásait egyre jobban leszűkítették, mígnem 1995-ben teljesen megvonták. A 70-es évektől kezdve a rendszerváltásig az egyre fokozódó elégedetlenség jellemezte a Csemadok belső életét. Magyarországról egyre kevesebb sajtóterméket engedélyeztek behozni, s azokhoz is egyre nehezebben lehetett hozzájutni. Korlátozták a magyar fellépők számát a rendezvényeken. A kis számú magyar könyvtárak szegényesek voltak. Mindezek a rossz körülmények csak nehezen tették lehetővé a magyar nyelvű lakosság anyanyelvi művelését, képzését és szórakoztatását. A rendszerváltás már forrongó hangulatban érte a Csemadokot.

A szövetség **harmadik korszaka** az 1989-es rendszerváltással kezdődött és máig tart. Szerepkeresés, átalakulás és a fennmaradásért folytatott harc a meghatározó. A rendszerváltást követően felvetődött a gondolat, hogy a Csemadok átalakul politikai párttá, de ez nem valósult meg. Megmaradt eredeti szerepénél, a felvidéki magyar kultúra szolgálatában. Pártként a magyaroknak csak azon csoportját képviselte volna, amely programjával egyetért, így nem lépett a politizálás útjára. Civil szervezetté vált 1993-ban, bár az kétségtől igaz, hogy mindig támogatta a magyar politikai pártokat, egész országot behálózó tagsága révén pedig választótáborra lett ezen pártoknak. Szerepe a szocializmus éveitől kezdve megváltozott. Akkor, egyedüli szervezetként a magyar kultúra területén nagyon sok tagot és rendezvényt tudhatott magáénak. Aki szeretett volna valamit alkotni a kultúra terén, azt a Csemadokon belül tehetette meg. A rendszerváltással azonban megszűnt az egyesület eme hegemoniája. Bárkinek lehetősége van civil szervezetet alapítani, amely kulturális tevékenységet is ellát

(1.diagram). Sokan élnek is ezzel a lehetőséggel, mert így önállóan gazdálkodhatnak. Nincsenek ráutalva a Csemadok támogató segítségére.

1. diagram

A szlovákiai magyar szervezetek elsődleges tevékenységi körük szerinti százalékos megoszlása, 2004

Forrás: Tóth (2006:234)

A korszakban meghatározó volt, hogy 1995-ben az állami támogatást teljesen megszüntették, így a Csemadok magára lett utalva. Anyagi forrásokra magyarországi pályázatokból, tagdíjakból, helyi önkormányzatok támogatásából, valamint az egyéni adók 1-2 %-ának felajánlásából tesz szert mind a mai napig a szövetség. Sokan megkérdőjelezzik létjogosultságát, felteszik a kérdést, ma is szükség van-e a Csemadokra, amikor a magyarok politikai érdekképviselőt nem látja el, kulturális szervezetként pedig nem egyedüli. Az viszont tény, hogy a Csemadok „márkanév” lett, mely a magyarok számára csaknem egyenlő az anyanyelvi kultúra kifejezéssel. A Csemadok-tagság pedig olyan mozgósító erővé vált a múlt hagyományaiból építkezve, mely bármely politikai párt tagságát megelőzve áll ki a magyarság védelme érdekében.

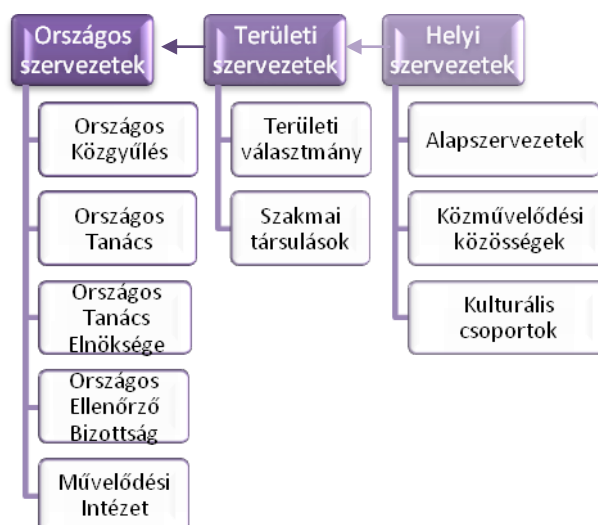
1.5. A Csemadok és tevékenységei

Az előzőeket összegezve, az alapszabályban foglaltak alapján a Csemadok *„pártoktól és kormányoktól független szervezet, amely az öngazgatás elvére épülve elősegíti a Szlovák Köztársaság területén élő magyarok nemzeti azonosságtudata, kultúrája, együvé tartozása megőrzését és fejlődését, védi társadalmi érdekeit.”* (A szlovákiai Magyar Társadalmi és Közművelődési Szövetség – Csemadok alapszabálya, 2006)

Azt mondhatnánk, hogy az érdekvédelmi tevékenységen kívül a magyar kultúra és kulturális emlékek, értékek felkutatásával, gyűjtésével, ápolásával, terjesztésével, ennek támogatásával és publikálásával, valamint magyar, illetve külföldi kapcsolattartással foglalkozik. Mindezeket pedig valamennyi korosztály számára elérhetővé és érthetővé teszi. Így különböző kulturális rendezvényeket szervez kicsiknek és nagyoknak egyaránt, ifjúsági táborokat, találkozókat, emlénapokat, fesztiválokat, dal- és táncünnepélyeket, ének-, vers- és prózamondó versenyeket, szép magyar beszéd versenyeket. Ezen felül támogatja a profi és amatőr művészegyütteseket, képzőművészeket, segíti a magyar műemlékek gondozását és újak létrehozását, tájházak, emléksobák kialakítását, néprajzi gyűjtőmunkát végez. Különböző felhívás és pályázat megírásával pedig ösztönzi a magyarságot kultúrájuk ápolására.

A Csemadok részt vesz a művelődés csaknem valamennyi szférájában. Így a zenei életben, népművészetben, képzőművészetben, színjátszásban, színpadi folklór létrejöttében, sajtókiadásban. A Szlovákiában élő magyarok minden nagyobb rendezvényében szerepet vállal. Egyfajta szervezői és segítői feladatot lát el. Tevékenysége szerteágazó, felépítése pedig hierarchikus. Ennek a hierarchiának köszönhetően fel tudja karolni csaknem valamennyi magyar település közművelődés terén kifejtett tevékenységét. Helyi, területi és országos szintű szervekből épül fel.

A Csemadok szervezeti felépítése

Forrás: a Csemadok honlapja alapján saját szerkesztés

A felépítés alulról szerveződik, így azok a témák kerülnek az országos szervek figyelmének középpontjába, amelyek helyi szinten jelentkeznek először. Ehhez a felépítéshez pedig igazodnak az országos rendezvények is. Az országos rendezvényt először mindig helyi, területi, majd ha szükséges kerületi fordulók előzik meg, amelyeket így először az alapszervezetek, majd a területi választmányok, a területi választmányok közösen, végül az országos szervek szerveznek meg.

Ma a szövetségnek 433 alapszervezete működik 17 területi választmánnyal és 57 050 taggal (3. melléklet).

2. A MAGYAR KULTURÁLIS ÉLET VIZSGÁLATA NAGYKAPOSON

Nagykapos egy kelet-szlovákiai kisváros 9760 lakossal, melyből 6521, vagyis lakosságának 66,8%-a magyar anyanyelvű (4. melléklet). Ezt figyelembe véve a magyar kultúra ápolásának hatalmas jelentősége van a városban. A város kulturális életéről elsősorban a városi kultúrház gondoskodik, de az intézménynek a szlovák és magyar emberek kultúrájáról egyaránt törődnie kell, így az nem kimondottan a magyar kulturális életet szervezi. A magyar kultúra zászlóvivője a Csemadok, helyi szinten pedig annak alapszervezete és tagjai.

2.1. A vizsgálat célkitűzése és módszere

Vizsgálatom célja az volt, hogy az elméleti háttér ismeretében feltérképezzem a Csemadok Nagykapos magyar kulturális életében végzett tevékenységeit, magyar identitástudatot erősítő tényezőit. Ehhez elsőként a helyi alapszervezetet kellett alaposan megismernem, mert az szervezi városunkban a tényleges magyar kultúrát. Majd innen továbblépve fő tevékenységeit, a városban működő kulturális csoportokat térképeztem fel. Arra kerestem a választ, hogy Nagykaposon mivel foglalkozott a Csemadok az idő folyamán, hogyan alakult a tagsága, miben tudta segíteni az egyes kulturális csoportokat és tagságát magyarságuk megőrzése érdekében, milyen jövőt jósolnak a helyi kultúraszervezők a felvidéki és a helyi magyar kultúrának. Végül azt szerettem volna tisztán látni, hogy milyen szerepe van a magyar kultúra ápolásának a helyi magyar közösség életében, milyen szerepet tölt be a Csemadok Nagykapos magyarságának életében. Vizsgálatom módszerül az interjúkészítési technikák közül a félig strukturált kérdezési módszert választottam. Ez lehetőséget adott a megkérdezetteknek arra, hogy személyes élményeiket is elmesélhessék a témával kapcsolatban, ugyanakkor az előre elkészített kérdéskörök segítségével sikerült pontosan azokat a témákat érinteni, amelyek a dolgozatom szempontjából lényegesek. Beszélgetést folytattam a nagykaposi magyar kulturális élet legfőbb szervezőivel: Gabri Rudolffal, a Csemadok Erdélyi János Területi Választmányának elnökével, Mihók Gáborral, a helyi alapszervezet elnökével, Miczák Bertalannal és Irénnel, az Erdélyi János Vegyeskar két tagjával és Tóbiás Csabával, a FABOTÓ Citeraegyüttes alapító tagjával és alapszervezet alelnökével.

2.2. A nagykaposi Csemadok-alapszervezet megalakulásának történelmi előzményei

A jogfosztottság évei alatt Nagykaposon is érződtek a politikai hatalom kisebbségellenes intézkedései. A városból 92 személyt telepítettek ki. A reszlovakizáció folyamata erőteljesen zajlott, mivel a járás, amelyhez tartozott a kiemelten kezelendő járások közé tartozott, mert zömében magyarok lakták. A rendeletek értelmében bezárták a magyar iskolákat, betiltották a magyar nyelvű istentiszteleteket. A kulturális élet megrekedt, s a kommunista hatalomátvételt követően itt is nagy lelkesedés fogadta az újonnan alakult kulturális szervezetet. 1949. március 5-én, a Csemadok alakuló közgyűlésén Nagykapos küldöttei is jelen voltak. Hallották a kitűzött célokat és a párt által meghatározott feladatokat, és még az év őszén megalapították helyi alapszervezetüket, mintegy százhetven taggal. Az ötvenes években megindult a szövetkezetesítés, melyben élenjárók voltak a Csemadok-tagok. Elsőként léptek be a szövetkezetekbe, mintegy példát mutatva a többi gazdának a helyes szocialista viselkedésről. Létrehoztak egy agitációs csoportot, amely elmagyarázta a gazdáknak a szövetkezetbe lépés előnyeit. Emellett egy hatvan tagú brigádot is működtettek, akik szőlőt telepítettek, segítettek aratás idején, kultúrműsorral szórakoztatták a dolgozókat. Az aratóünnepségek hozzátartoztak a kor szelleméhez.

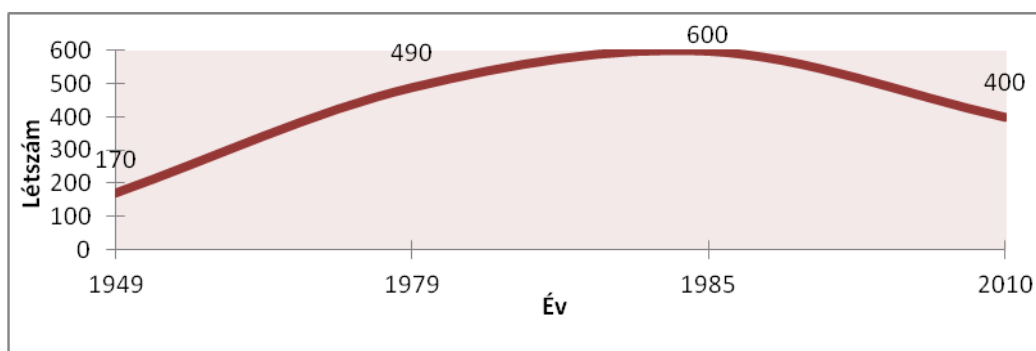
A szocialista folyamatokon kívül számos más hozadéka is volt a korszaknak. A világháború után betiltott színjátszó, néptánc és ének csoportok újra szervezték magukat a Csemadok keretein belül. Gabri Rudolf, területi választmányi elnök szerint ez volt a „*hőskor*”. Az emberek nagy lelkesedéssel fogtak hozzá minden egyes kultúrműsor lebonyolításához. Mindez látszik a korabeli fotókon. Ugyan a politika minden rendezvényen képviseltette magát a különböző Lenin és Sztálin arcképek, „Szocialista kultúrával a békéért” jelmondatok formájában, az emberek mégis azt tehették, amit szerettek: táncoltak, énekeltek, színészkedtek... magyarul. Ehhez nyújtott és nyújt ma is segítséget a városban a Csemadok.

2.3. Az alapszervezet tagsága

A helyi Csemadok tagok meglepő módon nincsenek dokumentálva, így csak megközelítő adatokkal tudtak szolgálni interjúalanyaim. Néhány számszerű adat Demjénné Kovács Erna könyvében volt feltüntetve. Tendenciákat azonban így is meg lehet figyelni (2. diagram). Az alapszervezet elnökének, Mihók Gábornak az elmondása alapján ez a következőképpen alakult. A településen az alapszervezet megalakulása óta folyamatosan nőtt a tagok száma, egészen a nyolcvanas évek közepéig, majd csökkenés volt megfigyelhető a kilencvenes években. Ez betudható annak, hogy a rendszerváltás után már új civil szervezetek alakultak, így a tagok egy része áttért máshová. A kilencvenes évek végétől kezdve stagnált a tagok száma. „*A Csemadok mára már túl van kritikus időszakán.*” (Mihók, 2010) Szerencsére azért sikerül mindig megújítani, így a helyi Csemadokot nem fenyegeti nagyobb veszély. Tóbiás Csaba elmondása alapján az alapszervezet sokáig nem foglalkozott különösebben a tagok toborzásának kérdésével, de amióta ez előtérbe került, jelentősen bővült a tagok száma.

2. diagram

A nagykaposi alapszervezet taglétszámának alakulása

Forrás: saját szerkesztés Demjénné (2009) nyomán

A korösszetételt illetően az Erdélyi János Területi Választmány elnöke, Gabri Rudolf elmondta, hogy a generációváltás már elérte a Csemadokot, de sokkal erősebben kellene, sokkal több fiatalra lenne szükség. Az alapszervezet nem zárkózik el a fiatalítástól, de sajnos egyre inkább az látszik, hogy a tagság öregedik. S ez sajnos országos szinten még inkább igaz. Míg korábban, a rendszerváltás előtti években a szövetség helyi vezetősége mindig felkereste az iskolák 18 év körüli tanulóit, hogy

toborozzák őket szervezetükbe, ez mára a semmivé lett. Akkor szinte mindenki beállt a Csemadokba. Mára ezt csak néhány fiatal teszi meg.

Az interjúk során boncolgattuk azt a kérdést, mit jelent a településen élők számára tagnak lenni. „*A Csemadok tagság életstílus, úgy viselkednek együtt, mint egy nagy család.*” Ez volt Gabri Rudolf egyszerű válasza. Ugyanis aki belép a szervezetbe, az elkötelezetté válik a magyar kultúra iránt. A ma belépő tagoktól eltérően, azoknak teljesen mást jelent a tagság, akik már az indulásnál is jelen voltak. Számukra a Csemadok jelentette a magyar kultúrát, és jelenti mind a mai napig. Nekik nemcsak egy szervezet, amiben tagok lehetnek, hanem aktív résztvevői a kulturális életnek. A Csemadok nekik a szórakozást, a vidám időtöltést és a hétköznapi élet szerves részét jelentette annak idején. Ezért is olyan hűségesek a szervezethez. Számukra ott több van a közös társadalmi munkánál, ott vannak a barátaik, akikkel együtt tevékenykedhetnek, kirándulhatnak. Ma már sokkal inkább érzik tehernek az emberek egy civil szervezetben való tagságot, mert rengeteg időráfordítást igényel attól, aki komolyan részese akar lenni a folyamatoknak. A mai felgyorsult világ pedig nehezen engedi meg, hogy életünknek olyan oldala is legyen, amiben a közösségi kultúráé a fő szerep. Erről sokat panaszkodtak interjúalanyaim is. Az ő életüknek már része a magyar kultúra ápolása, de nagyon kevesen vannak, akik ezt ugyanolyan fontosnak tartják, mint ők. „*Nagy az átfedés az egyes kulturális csoportok között.*” - mondta Tóbiás Csaba, citerás erre a helyzetre utalva. Vagyis ugyanazok az emberek vannak benne a Csemadokban, a citeraegyüttesben és az énekkarokban, tehát csak egy szűk réteg van, aki tudatosan szervezi kulturális életét. A fő cél pedig a többiek megnyerése lenne. Viszont a tagság növekvő száma az elmúlt évekhez képest azt jelzi, hogy „*sokan nem akarják, hogy elvesszen az az érzés, hogy magyarok vagyunk.*” Tóbiás Csaba véleményénél is visszaköszön a gondolat, hogy a Csemadok-tagság a felvidéki magyarok számára a magyarság megőrzését szolgálja.

2.4. Az alapszervezet tevékenysége

A helyi alapszervezet tevékenységének több fő csapásvonala van. A területen felvállalta a nemzeti ünnepekről való megemlékezések szervezését és lebonyolítását, segít a népi kultúra és hagyományok ápolásában, így kulturális csoportokat támogat, ismeretterjesztő és kulturális rendezvényeket szervez, valamint érvényesíti

érdekképviselői funkcióját és kiáll a magyarok ügyei mellett. Talán a múlt maradványa, hogy a településen és a környezetében élő magyarok leginkább a Csemadok névre mozdulnak meg egy-egy ügy érdekében. Ezért fontos az alapszervezet mozgósító tevékenysége, mely különösen a szoborállítások esetében nyilvánult meg.

2.4.1. Megemlékezések

Az alapszervezet minden évben rendszeresen megszervezi önállóan, vagy más szervezetekkel együttműködve a magyar nemzeti ünnepeket, úgymint március 15-i ünnepséget, augusztus 20-i és 1956-ról megemlékező ünnepeket. A rendezvények az ilyenkor szokásos hangvételűek, sor kerül koszorúzásra, ünnepi szónoklatokra és rendszeresen fellépnek rajtuk az iskolák diákjai és a helyi kulturális csoportok.

A nemzeti megemlékezéseken kívül két - Nagykapos életében meghatározó - személy köré, Erdélyi János és Mécs László köré is szervez az alapszervezet rendezvényeket. A hatvanas években Géczi Lajos középiskolai tanár úr és Csemadok-tag némi kutakodás után újra felfedezte Nagykapos számára annak híres szülöttét, Erdélyi Jánost. Erdélyi János 1814-ben született Kiskaposon - ez ma Nagykapos részét képezi - jobbágysorban. Híres költő, drámaíró, esztéta, filozófus és néprajztudós volt, aki a szabadságharc idején a Nemzeti Színházat vezette. Egész munkássága a népi kultúra felemelését szolgálta. Ez a régi-új felfedezés fellendítette a város kulturális életét, Erdélyi emlékezete és szellemi hagyatéka a kulturális élet középpontjává vált.

Az első, rendszeres megemlékezéseket elindító Erdélyi János Napokra 1964-ben került sor, Erdélyi születésének 150. évfordulója alkalmából. Géczi Lajos tanár úr ekkortól kezdve minden Erdélyi-hagyományörzéssel kapcsolatos eseményt lejegyzett az Erdélyi János Krónikába. Azóta utca, iskola és énekkar is viseli Erdélyi nevét. A hatvanas években a Csemadok alapszervezete leginkább az ő emlékezetének ápolására helyezte a hangsúlyt. Akkor Erdélyi munkássága a helyi iskolák tananyagát képezte, mára ez megszűnt, így a fiatal generáció már csak e rendezvények által ismerheti meg. Erdélyi Budapesten élő unokái, Dobozyné Erdélyi Zsuzsanna és Törökné Erdélyi Ilona számos dokumentumot, kézzel írott Erdélyi szöveget adományoztak a városnak. Így ezen iratokból még az évben megnyílt az Erdélyi János Múzeum – emlékszoba -, mely 2003-tól a nagykaposi magyar kulturális életnek otthont adó Magyar Közösségi Házban található. Az Erdélyi János Napokat ezek után már író-olvasó találkozókkal, énekkari

találkozókkal és kiállításokkal kötötték egybe, ahol a két Erdélyi unoka szinte minden alkalommal jelen volt. 1968-ban szobrot állítottak Erdélyinek. Mindezek az események egy olyan korban játszódtak le, amikor sorra állították a szocializmus nagy alakjainak szobrait. A helyi alapszervezetnek akkor sikerült kivívnia Erdélyi tiszteletét, amikor szerte az országban csak a szocialista ideológiát dicsőítő és sulykoló ünnepek zajlottak. Szembe menve a pártszervezetekkel a nagykaposiak mégis ki tudtak törni ebből a körből, s azon felül, hogy egy reformkori gondolkodó köré kezdték szervezni kulturális életüket, számos csehszlovákiai magyar és magyarországi író, tudóst és művészt láttak vendégül az emléknapi keretein belül.

Erdélyihez hasonlóan a város másik neves egyéniségéről is meg szoktak emlékezni, mely megemlékezésnél az alapszervezet többnyire társszervezői feladatokat lát el. Mécs László papköltő 1920 és 1929 között tevékenykedett városunkban római katolikus lelkészként. Első költői sikereit nálunk élte meg. A római katolikus templomban emléktábla, a templom előtt pedig mellszobor őrzi emlékét. A Magyar Községi Ház könyvtára 2005-ben felvette Mécs László nevét. A papköltőre is többnapos rendezvénnyel emlékeznek, melynek része a koszorúzás, emlékest, versfelolvasás, előadások és egyéb fellépések.

2.4.2. Népi kultúra és hagyományok ápolása

A második világháború végétől kezdve már nem létezik a hagyományos értelemben használatos népművészet. Nincsenek olyan egyéniségek, akik életének mindennapi része lenne a népzene, népdal és néptánc. Ma már csak olyan csoportok vannak, amelyek ezen hagyományokat ápolják, megőrzik, feldolgozzák és éltetik, színpadra állításukkal pedig terjesztik a magyarok körében. (Nagy, 2006:149) Az alapszervezet több kulturális csoportot is támogat, segíti munkájukat, sikereiket, helyet biztosít számukra, hogy ezt a feladatukat elláthassák. Jelenleg az Erdélyi János Vegyeskar az a kulturális csoport, ami a Csemadokhoz kapcsolódva próbálja ezt a fajta igényt kielégíteni. Ők azok, melyek napjainkban valóban működőképesek. Az énekkaron kívül a magyar kultúra terjesztéséről gondoskodik még két csoport a Csemadok mellett, a Cantabile Kamarakórus, és a FABOTÓ Citerazenekar. Korábban színjátzó-csoport is működött a városban. Az alapszervezethez kapcsolódva a

Komócsa⁶néptáncgyűttes pedig sokáig őrizte városunkban a táncolás magyaros formáit, de először kilépett a szövetség támogatásából, majd megszűnt.

Az amatőr **színjátzás**nak városunkban gazdag hagyományai voltak, a történelmi események viszont meggátolták a színjátzást szabad fejlődésében, és az megszűnt. A Csemadok megalakulását követően a színjátzás újjáéledt. Az előadásokból származó bevételt rendszeresen a város kiépítésére adományozták, így támogatták a kultúrház építését, a helyi mezőgazdasági szövetkezetet, a helyi labdarúgó-csapatot. *(Demjénné, 2009: 93)* A sikerek ellenére a színjátzókedv alábbhagyott, és a hatvanas években ez a tevékenység az alapszervezetben teljesen megszűnt. A mai napig nem sikerült tartósan fennálló színjátzó-csoportot összehozni. Városunkban jelenleg a színművészetet a Kassai Thália Színház ide látogató előadásai jelentik, melyek szinte mindig teltházas előadások. A Csemadok alapszervezet az, amely megszervezi, hogy ők rendszeres időközönként jöjjenek, és hogy az előadások olyan áron legyenek megtekinthetőek, amelyet képesek az itt élők megfizetni. Gabri Rudolf, a területi választmány elnöke a színjátzással kapcsolatban elmondta, hogy boldog, hogy ezeket az előadásokat sikerül eljuttatni a magyarok lakta területekre, de „... *valahol az volna a jobb, ha mi magunk játszánk.*” A kettő ötvözetére lenne szükség, vagyis fel kellene éleszteni helyi szinten is az amatőr színjátzást.

A közös **éneklés** szeretete városunkhoz már a világháború előtt is hozzá tartozott. Miczák Bertalan a következőképp vélekedett erről: *„Az éneklés, a közös éneklés Nagykaposnak a múltjában benne van, szerettek énekelni az emberek. Akár dalárdákban, tehát összejöttek esténként, vagy pedig a templomokban is.”* Az énekkari tevékenység a helyi Csemadok szervezet megalakulása után öt évvel, 1965-ben vette kezdetét. A Miczák házaspár elbeszélése nyomán ismertem meg a nagykaposi énekkari tevékenységet. Kovács Aladár karnagy, a zeneiskola tanára vezetésével indult meg ez az énekkar. Sajnos elég hamar, már a 60-as évek végén megszűnt, utánpótlás hiányában. 1976-ban alakult újjá Munyik László karnagy vezetésével. Akkor 25-30 fő vett részt benne, és leginkább hazai területeken léptek fel különböző pártrendezvényeken, május 1-jén, polgári temetéseken és Csemadok-rendezvényeken. Az énekkar 1982-ben felvette az Erdélyi János Énekkar nevet. Munyik László

---

⁶ a vadon termő földieper Ung-vidéken használatos elnevezése

vezetésével körülbelül tíz évig működött az énekkar, majd ő megbetegedett, az énekkar pedig lassacskán megszűnt működni. Tíz éves hallgatás után, 1996-ban a városban felállított millenniumi emlékmű felavatására újraalakult a máig is sikeresen működő énekkara a városnak, az Erdélyi János Vegyeskar. Az énekkarnak 35 tagja van, két-három tagot kivéve valamennyien nyugdíjasok, „...tizenöt évesek lennének, fiatal kamaszok, így hetven esztendősen létiükre... (...)...nyugdíjas énekkarnak hívjuk magunkat” - mondta Miczák Bertalan a helyi énekkari tevékenységről folytatott beszélgetésünk során. A többségük zeneileg képzetlen, vagyis a kottát nem ismerik, hallás és sok gyakorlás útján sajátítják el az énekműveket. Az énekkar bejárta a Kárpát-medence magyar lakta területeit. Munkájukat a Csemadok gyakorló terem biztosításával, utazásaik finanszírozásával, fellépési lehetőségek teremtésével tudja segíteni. A Vegyeskaron kívül az éneklést egy fiatalabbakból álló szakképzettebb kamarakórus, a Cantabile is képviseli. A Miczák házaspár szomorúan említette, hogy városunkban sajnos jellemző, hogy hiába tanulnak a fiatalok zeneiskolákban és iskolai énekkarokban, középiskolásként már elfordulnak a zenétől, és ezért nagy problémát jelent mindkét éneklő csoport számára az utánpótlás.

A **népzénét** Nagykaposon a FABOTÓ Citerazenekar szólaltatja meg. Ungvidéken a citerázásnak mindig is voltak hagyományai, ám hosszú évek óta egyetlen együttes sem alakult, mely Nagykapos nevét összekapcsolta volna a citerázással. A FABOTÓ egy viszonylag fiatal együttes, 1995-ben alakultak két taggal. A zenekar Kelet-Szlovákia magyar lakta területének egyetlen citerazenekara. Szakmai segítséget a környéken senkitől sem várhattak, ezért a tiszakécskei Tisza 83'citerazenekar tanítványai lettek. Zenéjükben megtalálhatóak bodrogközi dalcsokrok, délföldi táncdallamok, ung-vidéki dalcsokrok, verbunk, Kossuth nóták, 1848-as szabadságharc dalai. Sokszor megkapták azt a kritikát, hogy zenéjük már túl modern, eltér a hagyományos népzénétől, mert gyakran játszanak feldolgozásokat, több szólamú számokat. A hagyományörzésnek ez a fajtája a közönségnek viszont egyre jobban tetszik, ez az egyik oka, hogy a citerazenekar élvezi tevékenységét. Ösztönzik őket az elért sikerek és az emberek szeretete. A Csemadok hasonló módon segíti őket, mint az énekkart.

2.4.3. Érdekképviselés

A helyi Csemadok szervezet a környékeliekkel együttműködve mindig is kiállt a magyarság ügyei mellett. Már a kezdetektől fogva ellátott egyfajta érdekképviselési funkciót, mely gyakran ütközött a többségi nemzet nézeteivel. A legemlékezetesebb ügy 1996-ban zajlott. A honfoglalás 1100. évfordulója alkalmából egy turulmadarat ábrázoló szobrot szeretnénk volna felállítani a városháza épülete elé, melyet a város önkormányzata jóvá is hagyott, de a szlovák szervek és a sajtó nem nézték jó szemmel. A szobor az ott lakó magyarokat szimbolizálta volna. A Csemadok tagjai házról-házra járva gyűjtötték össze a szoborra a pénzt. A magyar érzületű lakosok adományaiból így össze is gyűlt rá a megfelelő összeg. Végül 1996. augusztus 25-én, egyetlen nap alatt sikerült felállítani a szobrot, bár mind a mai napig nincsen rá hivatalos engedély. Az alapszervezet sikereként könyvelhető el, hogy szembe menve politikusokkal és rosszindulatú véleményekkel kiharcolta ezt a Turulszobrot. Azóta már több magyarokhoz kapcsolódó szobor is áll városunkban (lásd a 6. mellékletet), melyek létrehozásához az alapszervezet is hozzájárult támogatásával, önkéntes munkával. 2001-ben a református templom parkjában felállították Szent István szobrát a magyar államalapítás 1000. évfordulója alkalmából, a Dobó téren pedig Dobó István szobrát.

A Csemadok-tagok mindig segítették a településen a magyarság kulturális fejlődését, ki hogyan tudta. A szoborállítások alkalmainál és a Magyar Közösségi Ház építésénél egyszerű kétféle munkákat láttak el önkéntesen, melyek hatalmas segítséget jelentettek az itt élő magyar közösség szempontjából. Hiszen a Magyar Közösségi Ház olyan szervezeteknek ad otthont, mint a Csemadok területi választmánya, alapszervezete, Erdélyi János Múzeum, Mécs László Könyvtár. Gyakorló helyül szolgál az énekkarok és a citerások számára. Ezen felül pedig minden magyarsággal kapcsolatos rendezvény lebonyolításának teret ad.

A Csemadok többször szólt emelt a magyar iskolák védelme érdekében is. Nem is egyszer történt már kísérlet arra, hogy úgynevezett alternatív oktatást vezessenek be. Ez azt jelenti, hogy a szlovák nyelv és irodalom mellett más tantárgyakat is szlovákul kellett volna tanulniuk a gyerekeknek a magyar iskolákban. Korábban az alapszervezet vállalta fel a magyar iskolák megsegítését a beiratkozási program keretében oly módon, hogy a szülőket próbálta meggyőzni, hogy magyar iskolába írássák magyar gyerekeiket.

A Csemadok szervezete és az iskolák között így partneri viszony alakult ki. Nagyon sok Csemadok-tag egyben valamelyik magyar tanítási nyelvű iskola pedagógusa is, ahol ének-, zene-, tánc- és színjátszó csoportokat működtetve próbálják kinevelni az utánpótlást.

2.4.4. Kulturális rendezvények

A Csemadok társadalmi és közművelődési szervezatként elsődleges feladatának tekinti a magyarok kulturális életének felvirágoztatását. A hagyományőrző kulturális tevékenységeken túl más stílusú rendezvényeket is szervez. A Csemadok bálók már a megalakulástól kezdve közkedveltek voltak. Kezdetben batyus-bál jelleggel, majd ezt levetkőzve. Már a hetvenes-nyolcvanas évek fordulóján kezdetét vették a Csemadok-kirándulások szervezése Magyarországra, ami abban az időben nem volt annyira természetes dolog. A külföldi utazásokat nehezen tudták megvalósítani. Az utazás öröme túl ezek a kirándulások mindig kulturális értelemben hasznos információkkal is szolgáltak. 1982-től elkezdtek nyári művelődési táborokat szervezni a Latorca folyó partján, ahol a bográcsozások, fürdözések mellett előadásokat hallhattak a résztvevők a környék növényvilágáról, régi helyi szokásokról és sok egyéb témáról. Az előadásoknak a környékbeli művészek, néprajzosok kívül magyarországi vendégei is voltak. Az akkoriban megvalósult rendezvények hatalmas tömegeket vonzottak, ma már nem is gondolnánk, hogy egy kisváros lakóit mennyire meg lehet mozgatni. A nagykaposi alapszervezet rendezvényeinek sora nagyon hosszú lenne, hiszen hol egymagában, hol pedig társszervezőként, másokkal együttműködve a város csaknem valamennyi magyar rendezvényének létrehozásában részt vesz.

2.5. A helyi magyar kulturális élet jövője

Valamennyi, a dolgozatommal kapcsolatos beszélgetés kapcsán kiderült, hogy a megkérdezettek nagyon aggódnak a felvidéki magyar kultúra sorsa miatt. A leginkább gyötrő tényező, mely nemcsak a kultúra, de az élet minden területére kihat, az a pénzhiány. A kisebbségi kultúra Szlovákiában sajnos nem kap olyan mértékű támogatást, mely elegendő volna arra, hogy minden gond nélkül ápolhassuk magyar nemzeti hagyományainkat. Ezért minden rendezvény széleskörűségét az határozza meg, hogy éppen akkor mennyi pénz áll rendelkezésre. Tóbiás Csaba a felvidéki magyar

kultúra jövőjét sötétén látja: „*A kultúra jövője? Hát siralmas. A kultúra sincs meg pénz nélkül. (...) A másik meg, hogy az embereket sem érdekli igazán.*” A kisebbségben élőknek mindig két csoportja van. Egyik csoporthoz tartoznak interjúalanyaim, akik szeretnének tenni a magyar kultúráért és ezért ápolják is, ki-ki a maga tehetségéhez mérten. Az ilyen emberek általában már kisgyermek korukban megfertőződtek a közösségi kultúrával. Ők azok, akik már az iskolákban is különböző kultúrcsoportok tagjai voltak, akik versenyekre, vetélkedőkre jártak, akiknek a szülei ilyen körökben mozogtak, pedagógusok voltak, vagy régi Csemadok-tagok. A másik csoport, és sajnos ők vannak többen, azok, akikre az idézett rész utolsó mondata vonatkozik. Ők nem érdeklődnek tudatosan a magyar kultúra iránt. Ha ellátogatnak egy-egy ilyen rendezvényre, akkor sem azt látják, mint annak idején a „másik” Csemadok tagjai, hogy lehet magyarul beszélni és kulturálódni, hanem egyszerűen a szórakozást keresik. A ma fiatalságának szerencsére nem kellett saját bőrén megtapasztalnia 1945-48 eseményeit, hogy milyen az, amikor szülőföldjén válik az ember otthontalanná, amikor hőn szeretett anyanyelve válik boldogulása gátjává. Éppen emiatt azonban azt sem értik, hogy az anyanyelv és a saját nemzeti kultúra gyakorlásának lehetősége olyan érték egy kisebbségben élő nemzet számára, amit nem szabad a véletlenre bízni, vigyázni kell. A világ 1949 óta, amióta a szövetség megalakult gyökeresen megváltozott. Ami akkor az embereknek egyszerre volt szórakozás, a jelen művészete és kultúrája, mint a néptáncok, népi énekek és megemlékezések, az a mai kor emberének már a múlt, „magyarkodás”. Megváltozott az ízlésük és az értékviláguk. A népi zenét és dallamokat feldolgozó csoportok repertoárja és a kulturális rendezvények hangvétele azonban nem változott ekkora ütemben. Ezért ma olyan problémákkal találjuk szembe magunkat a Felvidéken, mint a valódi érdeklődés hiánya. Az emberek elmaradnak a rendezvényekről. Ez pedig további gondokat gerjeszt, amit minden beszélgetőpartnerem megfogalmazott. „*Fiatalítani kellene a Csemadokot.*” – mondta Gabri Rudolf. Miczák Bertalan és Irén szerint a közös éneklésnél „*az a baj, hogy nincsenek fiatalok.*” Tóbiás Csaba szerint „*a fiatalok hamar lemorzsolódtak mellőlünk*”. Vagyis úgy tűnik, hogy bár még jelenleg vannak a településünkön olyan egyéniségek, akik éltetik a magyar kultúrát, egyre égetőbb szükség van új emberekre, fiatalokra, akik folytatják az elkezdett munkát, és generációjuk ízléséhez igazítva ápolják és terjesztik azt szülőföldünkön.

Az elhangzott félelmekre és a helyzetre megoldást jelentene, ha a Csemadok képes lenne a megújulásra, mind helyi, mind pedig országos szinten. Hozzá kellene látnia a tagtoborzáshoz, és tevékenységi körét szélesebbre kellene tárnia. A jövő generációját, a fiatalokat a jelen és a jövő érdekli, ezért nem biztos, hogy a Csemadok jól teszi, amikor görcsösen a múlt felé orientálódik. A magyarság megőrzése véleményem szerint sikeresebb lenne, ha nem egy-egy konkrét dal, tánc vagy rendezvény megőrzése lenne a kitűzött cél, hanem a magyar értékeké. Értékeink pedig az élet minden területét áthatják, akárcsak a kultúra. Ha a cél a magyar nyelv tisztaságának megőrzése, arra nemcsak egy szavalóverseny jelent megoldást, hanem egy olyan szakmaismertető is, ahol a hétköznapiak során szlovákul hallott szakkifejezéseket magyarul is hallhatjuk. Ha olyan közösségek létrejötte a cél, ahol magyarul beszélnek, arra ugyanúgy jó egy sportklub, egy modellező kör, mint egy író-olvasó találkozó. Ha pedig a magyar nyelven történő éneklés fennmaradása a cél, akkor a Csemadoknak éppúgy támogatnia kellene egy rockzenekart, mint egy népi dalárdát. Ha a hagyományok mellett a fiatalokat jobban vonzó programok támogatása és szervezése is a Csemadok látóterébe kerülne, úgymint sportrendezvények, fesztiválok, nyelvi táborok, szakmaismertetők és gazdasági képzések szervezése, a magyarság meg tudna erősödni a Csemadok segítségével. A fiatalok ugyanis olyan rendezvényekre vágnak, ahol gyakorlati ismereteket kapnak, de mindemellett jól is szórakoznak. Ha pedig mindezt anyanyelvükön tehetik meg, azért még hálásak is lesznek.

A magyar kulturális élet megőrzésének én ezt az egyetlen megoldását látom: a múltunkat, identitásunkat akkor tudjuk megőrizni, ha a jövőt célozzuk meg. A fiatal generáció pedig könyörtelenül megmutatja, hogy merre vezet a jövő.

ÖSSZEGZÉS

Dolgozatom első felében a felvidéki magyar kulturális élet jelentőségét és az abban oroszlánrészt vállaló Szlovákiai Magyar Társadalmi és Közművelődési Szövetség – Csemadok szerepét tekintetem át. A Csemadok a magyar kulturális élet szervezőjévé és támogatójává vált 1949. évi megalakulása óta. Akkor Csehszlovákia Kommunista Pártja hozta létre abból a célból, hogy kezében tarthassa a magyar kisebbséget kulturális életén keresztül, felügyelhesse tevékenységeit, és terjeszthesse a szocialista eszméket a magyarok körében. A szövetség alapszervezetei azonban csaknem minden magyar településen megalakultak, és tevékenysége felülről átláthatatlanná vált. Települési szinten azzal foglalkoztak az emberek, ami csak érdekelte őket, így ők a magyar kultúra újraalakítását tűzték ki célul.

A dolgozatom második felében saját településem, Nagykapos Csemadok által szervezett kulturális életét vizsgáltam meg félig strukturált interjúk készítésével. Az interjúkból kiderült számomra, hogy azért válhattak a szövetség alapszervezetei annyira népszerűvé, és terjedtek gyors ütemben, mert a kommunizmus idején az egyetlen olyan szervezet volt, mely biztosította az anyanyelven történő kulturálódás lehetőségét. Ez a nagy siker a rendszerváltás után visszaesett, köszönhetően a civil szervezetek gyarapodásának, melyek zömében szintén kulturális tevékenységgel foglalkoztak, de a Csemadok továbbra is jelentős maradt. Interjúalanyaim elbeszéléseiből megismertem a helyi kulturális csoportokat és az alapszervezet tevékenységeit. Kiderült, hogy a tagok számára a Csemadok-tagság egyet jelent a magyarsággal. Ezzel is szeretnék megőrizni magyar identitásukat. Aktív résztvevői a Csemadok-munkának, mert legtöbbjüknek a szervezetben való segítség és a hozzá kapcsolódó kulturális csoportokban való részvétel jelenti a szórakozást. A felvidéki magyar kultúra jelenét elkeseredve szemlélik, a jövőjéről pedig nem éppen pozitív a véleményük. A legnagyobb gondot a pénztelenség, és a fiatal generáció jelenlétének hiánya jelenti.

Az elkészített vizsgálat nyomán úgy gondolom, hogy a felvidéki magyar kulturális élet felpezsdítésére nagy szükség lenne. Nagyobb gondot kellene fordítania a szövetségnek a tagtoborzásra, különös tekintettel a fiatal generációra. A kulturális csoportoknak pedig meg kellene próbálni az ifjak számára is vonzóvá tenni tevékenységüket gyakorlatias, jövőbe tekintő rendezvények szervezésével. A magyar kultúra még virágzik Nagykaposon és a Felvidéken egyaránt, de félő, ha nem figyelnek oda tudatosabban a felmerülő problémákra, hamarosan eltűnik.

Irodalomjegyzék

Felhasznált irodalom:

1. Čierna–Lantayová, Dagmar: *TRADÍCIA A DEJINY. Vybrané otázky zo slovensko-maďarských a slovensko-ruských vzťahov (1934 – 1949)*. Historický ústav SAV, Bratislava, 2009.
2. Demjén Kovács Erna: A nagykaposi magyarság szolgálatában 60 éves a Csemadok. Csemadok Nagykaposi Alapszervezete, 2009.
3. Drabancz M. Róbert: *Kultúra és antropológia*. Krúdy Könyvkiadó és Nyomda, Nyíregyháza, 2005.
4. Erdélyi János Krónika
5. Gabzdilová-Olejníková, Soňa: *Vznik a činnosť Csemadok-u v kontexte politiky KSC (1948-1951)*. In: Historický časopis, roč. 56, 2008, č. 3, p. 477 – 497
6. Gabzdilová-Olejníková, Soňa – Olejník, Milan – Šutaj, Štefan: *Nemci a Maďari na Slovensku v rokoch 1945 – 1953 v dokumentoch*. Universum, Prešov, 2005.
7. Gyönyör József: *Mi lesz velünk, magyarokkal?* Madách Könyv- és Lapkiadó, Pozsony, 1990.
8. Janics Kálmán: *A kassai kormányprogram és a magyarok „kollektív bűnössége”*. Pannónia Könyvkiadó, Pozsony, 1993.
9. Nagy Myrtil: Színpadi folklór. In: Csanda Gábor – Tóth Károly (szerk.): *Magyarok Szlovákiában III., Kultúra (1989-2006)*. Fórum Kisebbségkutató Intézet, Somorja, 2006.
10. Simon Attila: A szlovákiai magyarok története. In: Dr. Kasza Sándor (szerk.): *Magyarok a világban – Kárpát-medence*. CEBA Kiadó, Budapest, 2000.
11. Szarka László: Kisebbség és kultúra. A kulturális intézmények szerepe a közösségépítésben. In: Blénesi Éva - Mandel Kinga - Szarka László (szerk.): *A kultúra világa. A határon túli magyar kulturális intézményrendszer*. MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézet, Budapest, 2005, 15. p
12. Tóth László: Köz-művelődés-történet. In: Tóth László – Filep Tamás Gusztáv (szerk.): *A (cseh)szlovákiai magyar művelődés története 1918-1998 II.*, Ister Kiadó, Budapest, 1998.
13. Tóth Károly: A szlovákiai magyar kulturális intézmények. In: Csanda Gábor – Tóth Károly (szerk.): *Magyarok Szlovákiában III., Kultúra (1989-2006)*. Fórum Kisebbségkutató Intézet, Somorja, 2006.

Interjúk:

1. *Interjú Gabri Rudolfval, az Erdélyi János Területi Választmány elnökével*, Nagykapos, 2010. 04. 16
2. *Interjú Mihók Gáborral, a Nagykaposi Alapszervezet jelenlegi elnökével*, Nagykapos, 2010. 04. 16
3. *Interjú Tóbiás Csabával, a FABOTÓ Citeraegyüttes tagjával és a nagykaposi Csemadok alapszervezet alelnökével*, Nagykapos, 2010. 04. 23

4. *Interjú Miczák Bertalannal, az Erdélyi János Vegyeskar tagjával és a nagykaposi Csemadok alapszervezet volt elnökével, és feleségével Miczák Irénnel, az Erdélyi János Vegyeskar tagjával, Nagykapos, 2010. 04. 24*

Internetes források:

1. a Csemadok honlapja www.csemadok.sk
2. Szlovák Statisztikai Hivatal honlapja www.statistics.sk
3. a Fórum Kisebbségkutató Intézet honlapja www.foruminst.sk

MELLÉKLETEK

Szlovákia népességének megoszlása nemzetiség szerint, 1930* és 1950

Év	Összesen	Szlovák	%	Magyar	%	Cseh	%	Német	%	Ukrán és orosz	%	Lengyel	%	Egyéb és ismeretlen	%
1930	3 329 793	2 251 358	67,6	592 337	17,8	121 696	3,7	154 821	4,6	95 359	2,9	7 023	0,2	107 199	3,2
1950	3 442 317	2 982 524	86,6	354 532	10,3	40 365	1,2	5 179	0,2	48 231	1,4	1 808	0,1	9 678	0,3

* A lakosság száma Szlovákia második világháború utáni területére átszámítva.

Forrás: Gyurgyík László: *A magyarság demográfiai, település- és társadalomszerkezetének változásai. In: Fazekas-Huncík (szerk.): Magyarok Szlovákiában (1989-2004), Lilium Aurum Könyvkiadó, Somorja-Dunaszerdahely, 2004*

Szlovákia népességének megoszlása nemzetiség és anyanyelv szerint, 2001

Anyanyelv	Nemzetiség												Anyanyelv összesen
	Szlovák	Magyar	Roma	Ruszin	Ukrán	Cseh	Német	Lengyel	Horvát	Szerb	Egyéb	Ismeretlen	
Szlovák	4 466 683	9 416	20 483	1 178	1 128	6 791	1 471	274	108	65	1 585	3 035	4 512 217
Magyar	55 236	507 220	8 869	37	82	424	153	12	13	5	149	729	572 929
Roma	37 803	2 018	59 174	17	19	89	1	0	0	0	4	313	99 448
Ruszin	28 885	15	40	22 751	2 996	45	0	2	0	1	39	133	54 907
Ukrán	1 342	36	4	83	6 340	18	2	8	0	0	21	25	7 879
Cseh	8 199	314	78	38	34	36 651	50	21	2	3	2 123	688	48 201
Német	2 316	125	4	0	3	71	3 625	3	15	0	146	35	6 343
Lengyel	424	11	0	3	5	11	1	2 248	0	0	11	17	2 731
Horvát	200	11	0	0	0	4	2	0	730	17	16	8	988
Szerb	39	1	0	0	0	1	0	0	3	330	30	7	411
Egyéb	680	29	6	11	103	28	9	4	9	6	6 342	118	7 345
Ismeretlen	13 047	1 332	1 262	83	104	487	91	30	10	7	209	49 394	66 056
Nemzetiség összesen	4 614 854	520 528	89 920	24 201	10 814	44 620	5 405	2 602	890	434	10 675	54 502	5 379 455

Forrás: Szlovák Statisztikai Hivatal 2001. népszámlálás adatai alapján saját szerkesztés

A reszlovakizáció eredményei a dél-szlovákiai járásokban

Járás	Lakosok 1930-ban			Reszlovakizáltak	
	összesen	ebből magyar	%	száma	a magy. %-a
Pozsony város	156 476	22 195	14,18	14 443	65,07
Pozsonyi	28 517	747	2,61	748	100,13
Somorjai	35 682	27 030	75,75	8 465	31,31
Dunaszerdahelyi	45 075	39 070	86,68	5 200	13,30
Komáromi	66 144	53 154	80,36	8 158	15,34
Galántai	67 698	41 474	61,26	25 244	60,86
Vágsellyei	51 450	28 431	55,26	11 490	40,41
Érsekújvári	62 740	19 625	31,28	15 856	80,79
Ógyallai	53 046	36 940	69,64	21 640	58,58
Párkányi	49 584	39 483	79,63	25 194	63,80
Verebélyi	35 991	9 208	25,62	11 550	125,43
Lévai	45 032	12 190	27,07	13 027	106,86
Zselizi	30 754	24 164	78,57	9 294	38,46
Nyitrai	78 548	10 762	13,70	9 341	86,79
Aranyosmaróti	37 223	3 653	9,81	743	20,33
Ipolysági	24 112	16 983	70,43	16 250	95,68
Kékkői	35 786	11 023	30,80	10 971	99,52
Losonci	76 918	18 586	24,16	19 073	102,62
Feledi	33 808	25 195	74,52	4 138	16,42
Rimaszombati	46 465	6 278	13,51	2 133	33,97
Tornaljai	22 187	17 701	79,78	8 355	47,20
Nagyrócei	22 259	2 094	9,41	4 504	215,09
Rozsnyói	42 904	14 767	34,42	18 433	124,82
Szepsi	31 368	16 737	53,36	22 148	132,32
Kassa város	70 117	11 504	16,41	12 724	110,60
Kassai járás	57 833	3 546	6,13	1 042	29,38
Tőketerebesi	47 417	3 533	7,45	5 365	151,85
Nagymihályi	50 238	2 865	5,70	2 464	86,00
Királyhelmeci	32 180	24 514	76,17	26 999	110,13
Nagykaposi	18 186	9 185	50,50	7 950	86,55
Összesen	1 455 738	552 637	37,96	342 942	62,05

Forrás: Popély Árpád: Reszlovakizáció és lakosságcsere.

http://www.demografia.hu/letoltes/kiadvanyok/Demografia/2002_4/Popely%20Arpad_kozl.pdf
(2011.10.20)

A Csemadok taglétszáma

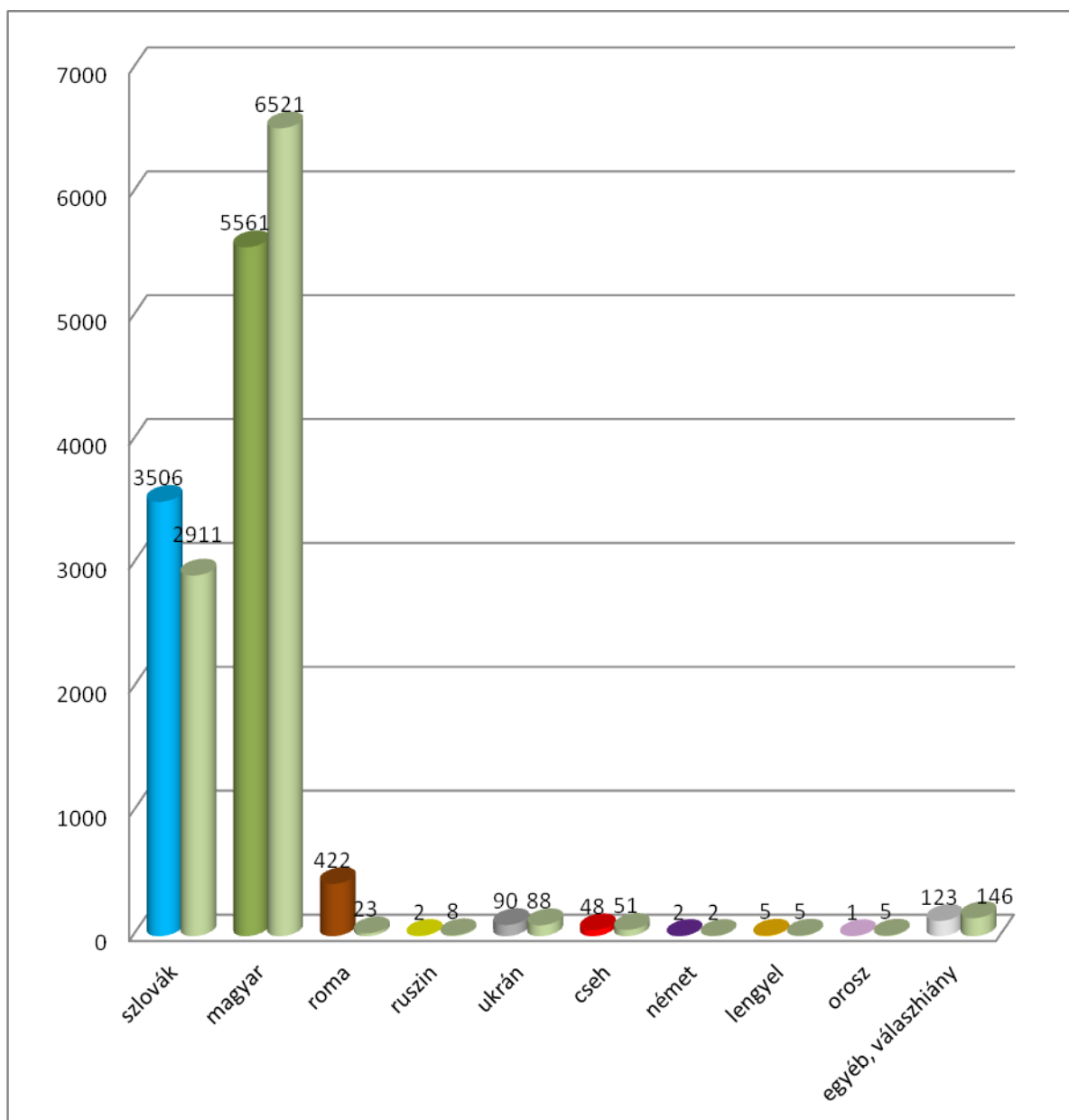
Területi Választmány:	Taglétszám:
Dunaszerdahely	7500
Érsekújvár	4800
Galánta	10 500
Kassa-környéke (Szepsi)	3700
Kassa-város	1000
Királyhelmec	3000
Komárom	8500
Léva	4000
Nagykapos	1700
Nagykürtös	500
Nagyrőce (Tornalja)	500
Nógrád (Losonc)	2000
Nyitra	800
Pozsony-város	500
Rimaszombat	2500
Rozsnyó	3050
Szenc	2500
Összesen:	57 050

Forrás:

<http://www.csemadok.sk/index.php?p=alapszervezetek&t=a&xp=3&Mid=&Lev=&Ind=1&P=index,hu,&Ind=22> és

<http://www.csemadok.sk/index.php?p=tagletszam&t=a&xp=697&Mid=&Lev=&Ind=2&P=index,hu,&Ind=33> (2010.03.13)

Nagykapos lakosságának megoszlása nemzetiség és anyanyelv szerint, 2001

Forrás: Szlovák Statisztikai Hivatal 2001. népszámlálás adatai alapján saját szerkesztés.

Interjú kérdéskörök

A nagykaposi Csemadok alapszervezet kapcsán

1. kérdéskör: Az alapszervezet megalapítása, annak körülményei, megalapításának célja.
2. kérdéskör: Az alapszervezet célja, funkciója, függőségi viszonya más szervektől.
3. kérdéskör: Az alapszervezet szerepe a kisebbségi magyar közösségben a rendszerváltás előtt és után.
4. kérdéskör: Az alapszervezet viszonya a területi választmányhoz és az országos szervekhez. Az alapszervezet és az önkormányzat viszonya.
5. kérdéskör: A Csemadok szervezetek kapcsolata más civil szervezetekkel. Együttműködésük.
6. kérdéskör: Az alapszervezet tevékenysége, fő érdemei.
7. kérdéskör: Az alapszervezet tagsága, létszám, korösszetétel, aktivitás.
8. kérdéskör: Az alapszervezet által támogatott kulturális csoportok, kibocsátott kiadványok, kultúraszervező személyiségek.

A FABOTÓ Citerazenekar kapcsán

1. kérdéskör: A citeraegyüttes alapításának története, alapítók, tagok.
2. kérdéskör: A citerázás elsajátítása, zenélésük céljai, zenei stílusuk.
3. kérdéskör: Legemlékezetesebb fellépések, rendszeres fellépések, elért eredmények.
4. kérdéskör: A gyakorlások megvalósulása.
5. kérdéskör: A FABOTÓ kapcsolata a Csemadokkal, egyéb támogatók.
6. kérdéskör: A FABOTÓ szerepe a magyar közösség életében, utánpótlás kérdése.

Az Erdélyi János Vegyeskar és énekkari tevékenység kapcsán

1. kérdéskör: Az énekkari mozgalom megjelenése Nagykaposon, az énekkari tevékenység korszakai.
2. kérdéskör: Az Erdélyi János Vegyeskar megalakulása, tagjai, repertoárja.
3. kérdéskör: Az Erdélyi János Vegyeskar rendszeres fellépései, legemlékezetesebb fellépései, elért eredményei.
4. kérdéskör: A próbák megvalósulása.
5. kérdéskör: Az Erdélyi János Vegyeskar szerepe a tagok életében, a magyar közösség életében.
6. kérdéskör: Az Erdélyi János Vegyeskar kapcsolata a Csemadokkal és más énekkarokkal.

Képek a nagykaposi Csemadok életéből

1. kép: Magyar Közösségi Ház, Nagykapos, a Csemadok alapszervezet székhelye

2. kép: Az Erdélyi János Múzeum belső képe

4. kép: Erdélyi János szobránál 2008.évi Erdélyi János-napok alkalmával. Balról jobbra: Gabri Rudolf, Gabri Kornélia, Mihók Gábor, Demjén Kovács Erna, Ábel Emese, Erdélyi Zsuzsanna, Gécsi Lajos, T. Erdélyi Ilona, Demjén Béla, Fehér József, Kardeván Lapis Gergely

5. kép: Szent István szobra

6. kép: Dobó István szobra

7. kép: Mécs László mellszobra

8.kép: Millenniumi emlékmű, Turul-szobor”

9. kép: Erdélyi János Vegyeskar

10. kép: FABOTÓ Citerazenekar